

Právní záruky zákonnosti, stěžejní přístupy k právu

Právnická fakulta MU | JUDr. Martin Hapla, Ph.D.

Pojem zákonnosti

- Všeobecná vázanost zákony
- Aplikační a legislativní rovina
- Čl. 2 odst. 3 Ústavy: *„Státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon.“*
- Čl. 2 odst. 2 LZPS: *„Státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví.“*

Pojem právních záruk zákonnosti

- Součást širšího komplexu záruk zákonnosti
- Hmotněprávní i procesněprávní instituty, s jejichž pomocí je zabezpečována zákonnost
- Funkce:
 - Preventivní
 - Kompenzační
 - Represivní
- Podle funkce rozlišujeme preventivní a následné právní záruky zákonnosti.

Druhy právních záruk zákonnosti

- Zakotvení základních lidských práv a svobod a mechanismů jejich kontroly a ochrany
- Dozor a kontrola
- Petiční parvo
- Zrušení nezákonných právních aktů
- Neplatnost právního jednání
- Rozhodování sporů
- Donucení

Zakotvení základních lidských práv a svobod a mechanismů jejich kontroly a ochrany

- Zakotvení v mezinárodním právu: mezinárodní smlouvy s různým stupněm závaznosti
- Zakotvení ve vnitrostátním právu: zpravidla ústavy (v ČR LZPS)
- Mechanismy kontroly a ochrany: soudní a mimosoudní

Dozor a kontrola

- Můžeme rozlišit různé druhy v závislosti na orgánech, které dozor a kontrolu provádí:
 - Kontrola prováděná parlamentem, resp. zastupitelskými orgány
 - Správní kontrola
 - Specifické druhy kontroly veřejné správy
 - Kontrola vykonávaná veřejným ochráncem práv
 - Kontrola samosprávních
 - Soudní kontrola

Kontrola prováděná parlamentem

- Vyslovení, nebo nevyslovení důvěry vládě
- Interpelace
- Schvalování státního rozpočtu

Správní kontrola

- Vnitřní a vnější
- Průběžná a následná
- zákon č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád)

Specifické druhy kontroly veřejné správy

- Kontrola hospodaření státních orgánů se státním majetkem, kterou vykonává Nejvyšší kontrolní úřad
- Specializované druhy odborného dozoru a kontroly
- Dozor nad zachováním zákonnosti v přípravném trestním řízení, který vykonává státní zástupce

Soudní kontrola

- Články soudní soustavy:
 - NS, NSS
 - Vrchní soudy
 - Krajské soudy
 - Okresní soudy
- Civilní, trestní a správní soudnictví
- Instance

Soudní řízení

- Občanské soudní řízení:
 - Sporné (zásada dispoziční a zásada projednací)
 - Nesporné (zásada oficiality a zásada vyhledávací)
- Trestní řízení soudní (zásada oficiality, zásada zjištění skutkového stavu věci)
- Soudní řízení správní
- Litispendence a res iudicata

Soudní rozhodnutí

- Rozsudek
- Usnesení
- Platební rozkaz (jen v civilním soudnictví)
- Trestní příkaz (jen v trestním soudnictví)

Opravné prostředky

- Řádné opravné prostředky:
 - Odvolání
 - Odpor
 - Námitky
- Mimořádné opravné prostředky:
 - Dovolání
 - Kasační stížnost
 - Žaloba pro zmatečnost
 - Žaloba na obnovu řízení

Petiční právo

- Zaručeno čl. 18 odst. 1 LZPS
- Zákon o právu petičním
- Písemná žádost občanů podaná orgánu veřejné moci
- Nesmí zasahovat do činnosti soudů nebo vyzývat k porušování základních práv a svobod.
- Orgán, kterému je petice určena, ji musí přijmout a nejpozději do 30 dnů na ni dát písemnou odpověď.

Zrušení nezákonných právních aktů

- Předpoklad správnosti
- Vadný právní akt vs. nicotný právní akt
- Náprava: zrušení právních aktů, vydání nových právních aktů

Donucení

- Přímé
 - Soudní výkon rozhodnutí
 - Exekuce prováděná soudním exekutorem
 - Správní exekuce
 - Daňová exekuce
- Nepřímé

Stěžejní přístupy k právu

- Přirozenoprávní přístup
 - Teologická koncepce
 - Naturalistická koncepce
 - Racionalistická koncepce
- Právněpozitivistický přístup
 - Francouzská škola právní exegeze
 - Rakouská škola právní exegeze
 - Německý právní pozitivismus
 - Anglický právní pozitivismus
- Sociologický přístup k právu
- Psychologický přístup k právu

Děkuji za pozornost.